

საქართველოს სტაბილურობა და უსაფრთხოების გამოწვევები რეგიონალური კონფლიქტების პირობებში

მარიამი ბაზერაშვილი, ქეთევან შოშიაშვილი
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი,
საქართველო

აბსტრაქტი

სტატია მიმოიხილავს კავკასიის რეგიონში მიმდინარე კონფლიქტებსა და კრიზისულ მოვლენებს, რომლებიც არ შეიძლება განვიხილოთ იზოლირებულ მოვლენებად. ისინი წარმოადგენენ რეგიონულ და გლობალურ გეოპოლიტიკურ ინტერესთა შეჯახებათა გამოცხადებას, რაც პირდაპირ ქმნის გამოწვევებს უსაფრთხოების, ეკონომიკისა და პოლიტიკის სფეროებში. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა რუსეთის ფედერაციას, როგორც მთავარ რეგიონულ აქტორს, რომელიც სისტემატურად იყენებს ეთნიკურ დაპირისპირებებსა და გაყინულ კონფლიქტებს მეზობელი სახელმწიფოების შიდა და საგარეო პოლიტიკის ფორმირების მიზნით. კვლევა ასახავს, როგორ წარმოშობს აღნიშნული კონფლიქტები უსაფრთხოების არასტაბილურობას სამხრეთ კავკასიაში, განსაკუთრებით საქართველოსთვის, რომელიც რეგიონული პროცესების ცენტრალურ ფიგურად ითვლება. ქვეყანა, ევროპასა და აზიას შორის სტრატეგიული ხიდის როლით, ატარებს მნიშვნელოვან გეოპოლიტიკურ დატვირთვას, რაც გავლენას ახდენს როგორც ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე, ისე საერთაშორისო ტრანზიტულ ფუნქციაზე. საქართველოს გეოსტრატეგიული მდებარეობა განსაზღვრავს ქვეყნის როლს ენერგეტიკულ, ლოგისტიკურ და უსაფრთხოების სისტემებში. სტატიაში ასევე განხილულია საქართველოს სახელმწიფო პოლიტიკა, ორიენტირებული კონფლიქტების მშვიდობიან მოგვარებაზე, უსაფრთხოების განმტკიცებასა და საერთაშორისო პარტნიორობთან თანამშრომლობის გაღრმავებაზე. კვლევა აჩვენებს, რომ კავკასიის სტაბილურობის მიღწევა რთული, მრავალშრიანი პროცესი არის, რომელიც მოითხოვს როგორც ადგილობრივი, ისე გლობალური აქტორების თანმიმდევრულ ჩართულობას. გარდა ამისა, მიმოიხილვა ხაზს უსვამს რეგიონული კონფლიქტების ეკონომიკურ, ტრანზიტულ და სოციალური ასპექტებს, რაც პირდაპირ უკავშირდება საქართველოს პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებსა და რეგიონულ სტრატეგიულ ხედვებს. აღნიშნული კვლევა მიზნად ისახავს კავკასიის უსაფრთხოების სისტემის უკეთ გააზრებას და იმ ფაქტორების გამოვლენას, რომლებიც განსაზღვრავენ რეგიონული სტაბილურობის პროცესებს.

საკვანძო სიტყვები: კონფლიქტები, კავკასიის რეგიონი, საერთაშორისო პარტნიორობი, საქართველო, უსაფრთხოება, სტაბილურობა.

შესავალი

სამხრეთ კავკასია მნიშვნელოვან გეოპოლიტიკურ არეალში მდებარეობს, რომელიც წარმოადგენს ერთგვარად გზაჯვარედინს, როგორც თავისუფალი და წარმატებული მომავლის, ასევე სირთულეების და გამოწვევების. რეგიონში შემავალი ქვეყნების უსაფრთხოება და განვითარების პერსპექტივა დამოკიდებულია არსებული კონფლიქტების დეესკალაციასთან. შესაბამისად, რეგიონში არსებული კონფლიქტები არ არის მხოლოდ სახელმწიფოების საზღვრების შიდა პრობლემაა არამედ, მას აქვს გავლენა

საქართველოს სახელმწიფოსა, აზერბაიჯანისა და სომხეთის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე. კერძოდ:

- ენერგომატარებლების მარშრუტების დარღვევები იწვევს გაზის და ელექტროენერგიის დეფიციტს;
- სავაჭრო დერეფნების არასტაბილურობა ზღუდავს ეკონომიკურ ზრდას;
- ლტოლვილთა ნაკადები და ეთნიკური უმცირესობების მდგომარეობა აჩენს ახალი სოციალურ-ეკონომიკურ გამოწვევებს.

არსებული რეალობიდან გამომდინარე საქართველოს დგას უდიდესი არჩევანის წინაშე თუ როგორ უნდა მოაგვაროს რეგიონში საგარეო პოლიტიკა, ისე რომ შეინარჩუნოს გარკვეული სტაბილურობა და ნეიტრალიტეტი. ეკონომიკური მდგომარეობის გაძლიერება და განვითარება ქვეყნის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სტრატეგიულ ნაბიჯს წარმოადგენს, რომელიც პირდაპირ კავშირშია რეგიონში არსებულ უსაფრთხო პოლიტიკის შემუშავებასთან.

სტატიის მიზანია რეგიონში მიმდინარე კონფლიქტების შესწავლა და გაანალიზება მათი ზემოქმედების საქართველოს სახელმწიფო პოლიტიკასა და ეკონომიკაზე, რათა უზრუნველყოს რეგიონალური უსაფრთხოების და განვითარების გამოწვევები. შესაბამისად გამოიკვეთა ამოცანებიც, თუ რის საფუძველზე უნდა მოხდეს პრობლემის იდენტიფიცირება. ყურადღება უნდა გამახვილდეს კონფლიქტების პირდაპირი და გარე მოქმედ შედეგებზე, რომელიც მოახდენს გავლენას საქართველოს საგარეო და საშინაო პოლიტიკურ სტაბილურობაზე; უნდა გაანალიზდეს რეგიონული ეკონომიკის ვითარება, კერძოდ ენერგო-ტრანზიტის როლსა და ინვესტიციების დინამიკაზე; უნდა გაიცეს პრაქტიკული რეკომენდაციები, რომლებიც საქართველოს დაეხმარება არსებული გეოპოლიტიკური გამოწვევების ეფექტურად მართვაში მსოფლიო ახალი წესრიგის ჩამოყალიბების პროცესში.

სტატიის დამუშავების პროცესში ჩამოვყალიბეთ რამდენიმე საკვლევ კითხვა:

1. რა როლს თამაშობს რუსეთის ფედერაცია კავკასიის რეგიონში უსაფრთხოების პოლიტიკის გატარებაში?
2. როგორ მოქმედებს კავკასიის რეგიონული კონფლიქტები საქართველოს საგარეო პოლიტიკის მოქნილობასა და ეროვნული უსაფრთხოების ხარისხზე?
3. რა შედეგები აქვს რეგიონულ არასტაბილურობას საქართველოს ეკონომიკაზე, განსაკუთრებით ენერგეტიკასა და სატრანზიტო სექტორებზე?
4. რა მექანიზმებით და პოლიტიკით შეიძლება საქართველომ უფრო ეფექტურად უპასუხოს რეგიონულ გამოწვევებს და განავითაროს ეკონომიკური სტაბილურობა?

საკვლევ კითხვის დამუშავების პროცესში გამოყენებულ იქნა ძირითადად თვისებრივი კვლევის მეთოდი, ასევე რაოდენობრივი მიდგომები. სტატისტიკური მონაცემები გამოიყენება არგუმენტაციის განმტკიცებისთვის და ტენდენციების იდენტიფიცირებისთვის. ხოლო, თვისებრივი კვლევის მიდგომისას გამოყენებულ იქნა პირველადი და მეორეული წყაროები, კონტენტ ანალიზი. თეორიებად აღებულ იქნა პოლიტიკური რეალიზმი და კონსტრუქტივიზმი.

ჰანს მორგენტაუ საერთაშორისო ურთიერთობებს ძალის პოლიტიკის ჭრილში განიხილავდა და მიიჩნევდა, რომ სახელმწიფოთა ქცევის მთავარი მამოძრავებელი ძალა ეროვნული ინტერესებია. მისი თეორიის მიხედვით, მსოფლიო პოლიტიკა მხოლოდ მორალის ან იდეოლოგიის ჩარჩოებში არ თავსდება, მთავარი არის ძალაუფლება და მისი გადანაწილება. მორგენტაუ ამტკიცებდა, რომ სახელმწიფოები მოქმედებენ ისე, როგორც

თავს ყველაზე უსაფრთხოდ და ძლიერად გრძნობენ, რაც ხშირად იწვევს დაპირისპირებებსაც. მისთვის პოლიტიკური რეალიზმი¹ ნიშნავს სამყაროს იმგვარად დანახვას, როგორც არის და არა ისეთი იდეალებით, როგორსაც გვინდა რომ იყოს. ამიტომ, ძალაუფლების ბალანსი ერთ-ერთი ცენტრალური მექანიზმია სტაბილურობის შესანარჩუნებლად.

ალექსანდრ ვენდტის კონსტრუქტივიზმის თეორიის მთავარი იდეაა, რომ სახელმწიფოთა ქცევა მხოლოდ მატერიალური ინტერესებით არ განისაზღვრება, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს იდეები, რწმენები და სოციალურ-კულტურული კონტექსტი. მისი ცნობილი ფრაზა – „*ანარქია არის ის, რაც სახელმწიფოებმა მისი აღქმით შექმნეს*“ – ხაზს უსვამს იმას, რომ საერთაშორისო სისტემის სტრუქტურა არ არის წინასწარ მოცემული, არამედ სოციალური ურთიერთქმედების შედეგია. ვენდტისთვის იდენტობა განსაზღვრავს ინტერესებს, ინტერესები კი – ქცევას. ეს ნიშნავს, რომ მტრობასა და მეგობრობას შორის ზღვარი დამოკიდებულია არა მხოლოდ ძალაუფლებაზე, არამედ იმაზე, როგორ აღიქვამენ სახელმწიფოები ერთმანეთს.

კვლევის საგანს წარმოადგენს რეგიონალური კონფლიქტები, ხოლო ობიექტი განისაზღვრა შემდეგნაირად: სამხრეთ და ჩრდილოეთ კავკასიის რეგიონში მიმდინარე კონფლიქტების გავლენა და ამ კონფლიქტებთან დაკავშირებული რეგიონული სახელმწიფოების, მათ შორის საქართველოს, სომხეთის, აზერბაიჯანისა და რუსეთის უსაფრთხოების არქიტექტურა და ეკონომიკური პოლიტიკა.

1. რუსეთი სამხრეთ კავკასიაში: რეგიონული პროცესებისა და საქართველოს უსაფრთხოების გარემოს მიმოხილვა

სსრკ-ს დაშლის შემდგომ კავკასია გეოპოლიტიკური დაპირისპირებებისა და ეთნიკური კონფლიქტების არეალია, სადაც ადგილობრივ ინტერესებს ხშირად აჭარბებს გარე ძალების გავლენა. საუკუნეების მანძილზე აღნიშნული რეგიონი არაერთი იმპერიის დაპირისპირების არეს წარმოადგენდა, რომლის ერთ-ერთი მთავარი აქტორი რუსეთი იყო იმპერიიდან მოყოლებული ვიდრე დღემდე. თანამედროვე პერიოდში არსებული გაყინული კონფლიქტები რუსეთის საგარეო პოლიტიკაა კავკასიაში, რაც მის შენარჩუნებას ემსახურება რათა მუდმივი ზეწოლის ბერკეტები ქონდეს მეზობელ ქვეყნებზე. საქართველოს, აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის რეალური მშვიდობის დამყარება მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება შესაძლებელი, თუ რეგიონში შემცირდება ამგვარი გარე ჩარევის შესაძლებლობა და გაძლიერდება ამ სახელმწიფოების პოლიტიკური სუვერენიტეტი.

სამხრეთ კავკასიის რეგიონი წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე სტრატეგიულ და დინამიკურად ცვალებად სივრცეს ევრაზიულ კონტინენტზე. ამ სივრცის გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა განისაზღვრება მისი გეოგრაფიული მდებარეობით – იგი დამაკავშირებელი ხიდია შავი ზღვის, კასპიის ზღვის, რუსეთის ფედერაციის, ირანისა და თურქეთის ტერიტორიებს შორის. რეგიონში ერთმანეთთან იკვეთება დიდი სახელმწიფოების ინტერესები, რაც მუდმივად ქმნის დაძაბულობისა და არასტაბილურობის რისკებს.

სამხრეთ კავკასია რუსეთისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის რეგიონია როგორც უსაფრთხოების, ისე ეკონომიკური თვალსაზრისით. მისი სტრატეგიული მდებარეობა და

¹ არტი, რ., ჯერვისი, რ., საერთაშორისო პოლიტიკა - მუდმივი ცნებები და თანამედროვე საკითხები, თბილისი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 2011.

² Wendt, A., Social Theory of International Politics. Cambridge University Press. 1999.

ეთნიკური, პოლიტიკური მრავალფეროვნება რეგიონულ და გლობალურ ინტერესთა ცენტრს წარმოადგენს. რეგიონის მნიშვნელობის რამდენიმე ძირითადი ფაქტორი განსაზღვრავს:

- სამხრეთ კავკასია ესაზღვრება ჩრდილოეთ კავკასიას, რომელიც რუსეთის უსაფრთხოებისთვის მნიშვნელოვან ზონას წარმოადგენს. ჩრდილოეთ კავკასია, განსაკუთრებით ჩეჩნეთი, დაღესტანი და ინგუშეთი, ერთ-ერთი ყველაზე არასტაბილური და კონფლიქტებით სავსე რეგიონია რუსეთის ფარგლებში. სამხრეთ კავკასიის გავლით რუსეთის სიფრთხილე და კონტროლი აუცილებელია, რათა თავიდან იქნას აცილებული ტერორისტული და სეპარატისტული მოძრაობების გავრცელება. აღნიშნული რეგიონი, ასევე წარმოადგენს სუსტ წერტილს, საიდანაც შესაძლოა დამღუპველი გავლენა იქონიოს შიდა უსაფრთხოებაზე;
- სამხრეთ კავკასია გეოსტრატეგიულად წარმოადგენს გამყოფ ზონას რუსეთისა და მისი ძირითადი სამხრეთ პარტნიორების — თურქეთისა და ირანის შორის. ამით რეგიონს მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს რუსეთის საერთაშორისო ურთიერთობებზე. სამხრეთ კავკასიის გავლით რუსეთი აკონტროლებს სამხრეთისკენ მიმავალ ენერგეტიკულ გზებსა და ვაჭრობის გზატკეცილებს, რაც მნიშვნელოვან ეკონომიკურ და პოლიტიკურ უპირატესობას ანიჭებს. ამავდროს, რეგიონში თურქეთის და ირანის აქტიურობა იწვევს რუსეთის ინტერესებთან დაპირისპირებას და საჭიროებს სიფრთხილის პოლიტიკას;
- რეგიონში არსებობს მაღალი არასტაბილურობა და მრავალი მოუგვარებელი შიდა კონფლიქტი. განსაკუთრებით რთულია ყარაბაღის კონფლიქტი აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის, ასევე ოკუპირებული აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონების საკითხი საქართველოსთვის. ეს კონფლიქტები ქმნის სამხრეთ კავკასიის რეგიონში დამაბულობას, რაც ხსნის რუსეთის მოთხოვნას აქტიურად ჩაერიოს გავლენის შენარჩუნების გზით. არასტაბილურობა ასევე ზრდის სამომავლო კონფლიქტების საფრთხეს და აფერხებს ეკონომიკურ განვითარებას;
- სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები მნიშვნელოვნად მონაწილეობენ რეგიონში კასპიის აუზის მდიდარი მინერალური რესურსების განვითარებაში. ნავთობი, ბუნებრივი გაზი და სხვა ბუნებრივი რესურსები არა მხოლოდ რეგიონის ეკონომიკისთვის, არამედ მთლიანად რუსეთის ენერგეტიკული პოლიტიკისთვის მნიშვნელოვანია. ამ რესურსების კონტროლი საშუალებას აძლევს რუსეთს გაზარდოს თავისი გავლენა ენერგეტიკულ ბაზარზე და უსაფრთხოდ დააკავშიროს სამხრეთ და დასავლეთის ენერგომატარებლები;
- გლობალური და რეგიონალური მოთამაშეები, მათ შორის აშშ, ევროკავშირი, თურქეთი, ჩინეთი და ირანი, მათი ინტერესები მატულობს ეკონომიკურად და პოლიტიკურად მნიშვნელოვანი სამხრეთ კავკასიის მიმართ. ეს ზრდის საერთაშორისო კონკურენციას და ზეწოლას რუსეთისთვის, რაც აიძულებს მას აქტიურად და ეფექტურად მართოს თავისი პოლიტიკა რეგიონში.³

ევროატლანტიკური თანამეგობრობასთან კონკურენციის გამძაფრებასთან ერთად, სამხრეთ კავკასია რუსეთის ფართო ამბიციების მნიშვნელოვანი ნაწილია, რომელიც მიზნად ისახავს გავლენის გაძლიერებას შავი ზღვის და მის მიმდებარე რეგიონებში. მოსკოვის რეგიონისადმი ჩართულობა დაკავშირებულია არა მხოლოდ შავი ზღვის აუზთან, არამედ უფრო ვრცელ ტერიტორიებს, მათ შორის აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვასა და ახლო აღმოსავლეთში, სადაც რუსეთი აქტიურად ჩართულია სირიისა და ლიბიის კონფლიქტებში.

³ Naumkin, V. V., Russian Policy in the South Caucasus. Columbia University, 2020.

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის, 2014 წლის ყირიმის ანექსიის და აღმოსავლეთ უკრაინაში რუსეთის ინტერვენციის შემდეგ, რუსეთმა გააძლიერა სამხედრო ყოფნა სამხრეთ კავკასიაში, განსაკუთრებით აფხაზეთში, სამხრეთ ოსეთსა და სომხეთში, სადაც სამხედრო ბაზების ქსელი გაფართოვდა და რეგიონთან ინტეგრაცია უფრო მტკიცე გახდა.

2020-იანი წლებისთვის რუსეთის დომინანცია რეგიონში ფაქტობრივად დადასტურებულია. მოსკოვის პოლიტიკამ ფაქტობრივად შეაჩერა ევროატლანტიკური ინტეგრაციის პროცესი და გააძლიერა საკუთარი პოზიციები, განსაკუთრებით აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის კონფლიქტის ფონზე, სადაც რუსეთმა თავი მოიწონა როგორც „სამშვიდობო ძალა“.⁴

მთიანი ყარაბაღის მეორე ომში დამარცხების შემდეგ სომხეთმა გამოხატა უკმაყოფილება რუსეთის უსაფრთხოების გარანტიებით და დაიწყო გარე პარტნიორების აქტიური მოზიდვა, მათ შორის ევროატლანტიკური სივრცისა და ირანის. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ უსაფრთხოების თვალსაზრისით, სომხეთს კვლავ სჭირდება რუსეთის მხარდაჭერა, განსაკუთრებით თურქეთის მხრიდან მიმდინარე საგარეო საფრთხეების ფონზე.

რუსეთის გეგმის მიხედვით საერთაშორისო ჩრდილოეთ-სამხრეთის სატრანზიტო დერეფანი (INSTC) — სარკინიგზო, საზღვაო და საგზაო მარშრუტების ერთობლიობა, რომელიც აკავშირებს რუსეთს ირანთან, აზერბაიჯანთან და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებთან. ეს პროექტი უზრუნველყოფს მოსკოვისთვის მნიშვნელოვან სატრანზიტო ბერკეტებს და ეხმარება გვერდის ავლით დასავლურ სანქციებს. INSTC-ის განვითარება არა მხოლოდ ეკონომიკურ, არამედ რეგიონულ უსაფრთხოების სტრატეგიაშიც არის მნიშვნელოვანი. რუსეთი აქტიურად იცავს რეგიონის სატრანსპორტო ქსელების კონტროლს, რაც ზრდის მის გავლენას რეგიონში. ზანგეზურის დერეფანი არის მოსკოვის განსაკუთრებული ინტერესის საგანი სომხეთ-აზერბაიჯანის კონფლიქტის სამშვიდობო მოლაპარაკებებში.

ამ პროცესების შედეგად, რუსეთი ცდილობს სამხრეთ კავკასიაში შეინარჩუნოს პრიორიტეტული გავლენა როგორც სამხედრო, ისე ეკონომიკურ და პოლიტიკური თვალსაზრისით, რაც რეგიონს სტრატეგიულ ზონად აქცევს შავი ზღვის, ახლო აღმოსავლეთისა და აზიის მიმართულებით. კერძოდ, კავკასია რუსეთისთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი მისი გეოგრაფიული მდებარეობის, ენერგორესურსებზე წვდომისა და სატრანზიტო მარშრუტების კონტროლის გამო. რეგიონი რუსეთისთვის „ბუფერულ ზონას“ წარმოადგენს ნატოსა და სხვა დასავლურ ინტერესებთან შეჯახების ფონზე. კავკასია, ასევე კრემლისთვის საშუალებაა, შეინარჩუნოს გავლენა პოსტსაბჭოთა სივრცეში და შეაკავოს დასავლური ინტეგრაციის პროცესები მეზობელ ქვეყნებში. გარდა ამისა, ეთნიკური და სეპარატისტული კონფლიქტების გამოყენება რეგიონის მმართველობაში რუსეთის ერთ-ერთი გრძელვადიანი სტრატეგიული ინსტრუმენტია.

2. საქართველოს გეოსტრატეგიული პოზიცია სამხრეთ კავკასიის უსაფრთხოების კონტექსტში

საქართველო მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ცენტრალურ აზიასა და ევროპას შორის კავშირის დამყარებაში. სამხრეთ კავკასიის ამ ქვეყანაზე გადის 1,467 კილომეტრიანი საერთაშორისო სატრანზიტო მარშრუტები. ტვირთების გადაზიდვა საქართველოს გავლით ხორციელდება ზღვით, სარკინიგზო და საავტომობილო გზებით. საგზაო ტრანსპორტზე მოდის საქართველოს მთლიანი სატვირთო მიმოქცევის დაახლოებით 59%, რაც წელიწადში საშუალოდ 17.2 მილიონ ტონას შეადგენს. 2024 წლის იანვრიდან

⁴ იქვე.

ივნისამდე პერიოდში საქართველოზე 249,400 სატვირთო ავტომობილმა გაიარა, რაც სახელმწიფოს ბიუჯეტში 87.2 მილიონი ლარის (დაახლოებით 32.3 მილიონი აშშ დოლარის) შემოსავალს ნიშნავს.⁵ ამ თანხიდან 40 პროცენტზე მეტი (დაახლოებით 13 მილიონი აშშ დოლარი) სომხურ სატვირთო მანქანებზე მოდიოდა. საერთო მოცულობის დაახლოებით 40% სწორედ სომხეთის ტრანზიტს უკავშირდება. საქართველოს ტერიტორიაზე გადის სომხეთსა და რუსეთს შორის არსებული ერთადერთი სახმელეთო გზა - მცხეთა - სტეფანწმინდა - ლარსის მონაკვეთი. ტრანზიტული გადაზიდვები საქართველოსთვის ეკონომიკურად მნიშვნელოვან სარგებელს წარმოადგენს. თითოეული სატვირთო მანქანა ქვეყნის ტერიტორიაზე გადაადგილებისთვის 350 ლარს (დაახლოებით 130 აშშ დოლარს) იხდის - ეს მაჩვენებელი 2022 წლამდე 200 ლარი (დაახლოებით 75 აშშ დოლარი) იყო.

ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოს საზღვრის გადამკვეთი სატვირთო მანქანების რაოდენობა სტაბილურად იზრდება: 2020 წელს - 315,300, 2021 წელს - 322,100, 2022 წელს - 496,300, ხოლო 2023 წელს - 520,000. 2024 წლის პირველ რვა თვეში უკვე 336,402 სატვირთო მანქანამ გადაკვეთა საქართველოს საზღვარი.⁶

2020 წლის 44-დღიანი ომის შემდეგ, რომელიც მთიან ყარაბაღში სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის გაიმართა, ორივე ქვეყანამ მოაწერა ხელი შეთანხმებას რეგიონში ყველა ეკონომიკური და სატრანსპორტო მარშრუტის გახსნის თაობაზე. ამ შეთანხმებით, სომხეთი იღებს ვალდებულებას, უზრუნველყოს აზერბაიჯანსა და ნახიჩევანს შორის უსაფრთხო სატრანსპორტო კავშირი, რაც მიზნად ისახავს გადაადგილების თავისუფლების უზრუნველყოფას ადამიანების, ტვირთებისა და სატრანსპორტო საშუალებებისათვის. დამატებით, უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად 2020 წლის შეთანხმებისა, სატრანსპორტო მარშრუტები გაიხსნა მიმდინარე წლის ოქტომბერში და ჯერ კიდევ მუშაობის პროცესში არის ორივე მხარე თუ რამდენად შეძლებენ აღნიშნული მიმართულებით შეთანხმების მიღწევას.

თბილისში მზარდია შეშფოთება, რომ რეგიონული ინფრასტრუქტურის შესაძლო გახსნამ შეიძლება შეამციროს საქართველოს გავლით გადაზიდული ტვირთების მოცულობა და დააზიანოს ქვეყნის ეკონომიკური და ლოგისტიკური პოზიციები.

საქართველოს სატრანსპორტო დერეფნის კვლევითი ცენტრის დირექტორი, პაატა ცაგარეიშვილი აღნიშნავს, რომ რეგიონში მიმდინარე ცვლილებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სატრანზიტო დინამიკაზე. – “ჩვენ ველით კონკურენციის გამწვავებას. თუ სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის ურთიერთობები დასტაბილურდება და სომხეთის გავლით გახსნება გზა ნახიჩევანისა და თურქეთისკენ, ეს სერიოზულ კონკურენციას შექმნის საქართველოსთვის, როგორც სატრანზიტო მარშრუტისთვის. ასეთ შემთხვევაში, ტვირთების მოცულობის შემცირება სრულიად მოსალოდნელია.”⁷ ცაგარეიშვილის მიერ განხორციელებული კვლევა მიუთითებს, რომ სომხეთის ტერიტორიის გავლით რკინიგზის ფუნქციონირების აღდგენამ შესაძლოა გააქტიუროს ისეთი სატრანსპორტო მარშრუტებიც, რომლებიც აქამდე გამოუყენებელი იყო. ეს მოსაზრება ეყრდნობა იმ ცვლილებებს, რომლებიც ყარაბაღის კონფლიქტის შემდეგ რეგიონში ვითარდება.

უნდა აღინიშნოს, რომ სომხეთი მნიშვნელოვანი მწარმოებელია ისეთი რესურსებისა, როგორებიცაა რკინა, პერლიტი და სხვადასხვა ფერადი ლითონები, რომლებიც

⁵ Elibekyan, G., Hovsepyan, M., Regional transportation routes: How Georgia's transit role is changing in light of new realities, JAM NEWS, 2024.

⁶ იქვე.

⁷ იქვე.

საქართველოს პორტების გავლით მიეწოდება ჩინეთსა და სხვა ბაზრებს. ალტერნატიული მარშრუტების ამოქმედება შესაძლოა მნიშვნელოვნად დააზიანოს საქართველოს, როგორც სატრანსპორტო კვანძის, პოზიცია, განსაკუთრებით რკინიგზის მიმართულებით.

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე სტრატეგიულ ენერგოპროექტს სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, რომელიც აზერბაიჯანულ ნავთობს შავი ზღვის გვერდის ავლით თურქეთის ხმელთაშუაზღვის პორტ ჯეიჰანში აკავშირებს. საქართველოსთვის ეს მარშრუტი არა მხოლოდ ეკონომიკური სარგებლის წყაროა (გადასახადებისა და სატრანზიტო გადასახდელების სახით), არამედ ზრდის ქვეყნის გეოპოლიტიკურ მნიშვნელობას დასავლური ენერგეტიკული ბაზრისთვის. ამ პროექტმა გააძლიერა დასავლეთის ინტერესები საქართველოს უსაფრთხოებასა და სტაბილურობაში, რაც ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი ღერძია.

რეგიონული კონფლიქტები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საქართველოსთვის, როგორც სატრანზიტო დერეფნის, ფუნქციაზე. ახალი მარშრუტების გაჩენა, განსაკუთრებით აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის შესაძლო თანამშრომლობის პირობებში, საქართველოს კონკურენციას უქმნის. სამხედრო დამაბულობა და უსაფრთხოების რისკები ასევე აფერხებს სტაბილურ კავშირებსა და გრძელვადიან პროექტებს. ამის ფონზე, საქართველო ცდილობს სატრანზიტო როლის შენარჩუნებას დასავლეთთან პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაციის გზით. საქართველოსთვის კრიტიკულია ინფრასტრუქტურის გაძლიერება და რეგიონული პროცესებისადმი ადეკვატური პასუხების შემუშავება.

2.1 საქართველოს უსაფრთხოების პოლიტიკის გამოწვევები

სამხრეთ კავკასიაში არსებული კონფლიქტური კერები – როგორცაა მთიანი ყარაბაღის გარშემო არსებული დაპირისპირება, აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის ოკუპაცია, ან რუსეთის მიერ უსაფრთხოების დომინირების მცდელობები – პირდაპირ და ირიბად ასახება საქართველოს უსაფრთხოებაზე. თითოეული ეს შემთხვევა ქმნის საქართველოსთვის რისკს, როგორც პირდაპირი სამხედრო ესკალაციის, ისე დიპლომატიური იზოლაციის თვალსაზრისით. მაგალითად, 2020 წელს აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის მომხდარი 44-დღიანი ომი კიდევ ერთხელ წარმოაჩინა, რამდენად მყიფეა რეგიონული სტაბილურობა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო უშუალოდ არ მონაწილეობდა ამ კონფლიქტში, ომმა მნიშვნელოვნად იმოქმედა მის ეკონომიკურ და სატრანსპორტო უსაფრთხოებაზე. ახალი სატრანზიტო მარშრუტების განხილვამ, მათ შორის სომხეთ-აზერბაიჯანის პირდაპირი გზების გახსნამ, გაზარდა მოსალოდნელი კონკურენცია საქართველოსთვის, როგორც რეგიონული სატრანზიტო ცენტრისთვის.

გარდა ეკონომიკური ასპექტებისა, სამხრეთ კავკასიის გეოპოლიტიკური კონფიგურაცია პირდაპირ ასახება საქართველოს თავდაცვით უნარებზე. ოკუპირებული ტერიტორიების მუდმივი მილიტარიზაცია რუსეთის მიერ და მოსკოვის გავლენის გაძლიერება სომხეთში ნიშნავს, რომ რეგიონში რუსეთის უსაფრთხოების არქიტექტურა კვლავაც ძლიერია და მას შეუძლია ნებისმიერი დროის მონაკვეთში მოახდინოს სიტუაციის ესკალაცია. ამასთან, დასავლური უსაფრთხოების სტრუქტურებთან ინტეგრაციის პროცესი საქართველოსთვის ჯერაც არ დასრულებულა, რაც ქვეყნის საგარეო პოლიტიკას კიდევ უფრო დაუცველს ხდის კრიზისული პერიოდების დროს.

ამავე დროს, საქართველოს აქვს გარკვეული სტრატეგიული უპირატესობები, რომლებიც მას საშუალებას აძლევს, გააძლიეროს საკუთარი პოზიცია რეგიონში. პირველ რიგში, ეს არის გეოსტრატეგიული მდებარეობა, რაც ქვეყანას უხეშად ჩართავს ევროპა-აზიის ენერგეტიკულ და სატრანსპორტო ქსელებში. მეორე მხრივ, საქართველომ მოახერხა

სტაბილური პოლიტიკური სტრუქტურების შენარჩუნება, რაც შედარებით გამორჩეულს ხდის მას რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შედარებით.

საქართველოსთვის, როგორც სამხრეთ კავკასიის მნიშვნელოვანი სახელმწიფოსთვის, ამ გარემოში პოზიციონირება რთული და ამავდროულად სტრატეგიულად მნიშვნელოვანია. საქართველოს ხელოსუფლება მუდმივად ცდილობს გაატაროს დაბალანსებული საგარეო პოლიტიკა – ერთი მხრივ, ის ისწრაფვის ევროპულ და ევროატლანტიკურ ინტეგრაციისკენ, ხოლო მეორე მხრივ, რუსული ინტერესების გეოპოლიტიკურ წნეხს განიცდის. ეს გარემოება საქართველოს უსაფრთხოების პოლიტიკას მეტად კომპლექსურს ხდის.

შეიძლება ითქვას, რომ სამხრეთ კავკასიის გეოპოლიტიკური გარემო საქართველოსთვის წარმოადგენს როგორც შესაძლებლობების, ისე საფრთხეების ერთობლიობას. ქვეყნის სტაბილურობა, უსაფრთხოება და განვითარების პერსპექტივები მჭიდროდ არის დამოკიდებული იმაზე, თუ როგორ მოახერხებს ის რეგიონის გეოპოლიტიკურ წონასწორობაში საკუთარი როლის გადაფასებას, დივერსიფიცირებულ ურთიერთობებს მეზობლებთან და დასავლურ პარტნიორებთან და ეფექტურად მოახდენს შიდა სტაბილურობისა და ეროვნული ინტერესების დაცვის დაბალანსებას.

აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს კონფლიქტებმა საქართველოსთვის სტრატეგიული, პოლიტიკური და უსაფრთხოების თვალსაზრისით მრავალი სერიოზული შედეგი გამოიწვია. ეს კონფლიქტები ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ დაიწყო, როცა ეთნიკური დაპირისპირება, სეპარატიზმი და რუსეთის ჩარევა კომბინირებულად ქმნიდა მუდმივ საფრთხეს საქართველოს სახელმწიფოებრიობისთვის.

კონფლიქტის შედეგად სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტი ნაწილობრივ შეილახა, დაირღვა ტერიტორიული მთლიანობა, რამაც ქვეყანაში გამოიწვია სტრუქტურული დესტაბილიზაცია და მნიშვნელოვნად გაზარდა იძულებით გადაადგილებულ პირთა რაოდენობა.

ეს კონფლიქტები არამხოლოდ წარსულის მემკვიდრეობა იყო, არამედ 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის წინაპირობა და განმაპირობებელი ფაქტორებიც. ეს პროცესები ცხადყოფდა, რომ რეგიონში ნებისმიერი ძალაუფლების ცვლილება კრემლისთვის დაუშვებელი იყო, რაც საბოლოოდ ევოლუცირდა ღია სამხედრო დაპირისპირებამდე.

2008 წლის აგვისტოს ომმა საქართველოს წინაშე არაერთი სტრატეგიული, პოლიტიკური და ეკონომიკური გამოწვევა გააჩინა. მიუხედავად იმისა, რომ საბრძოლო მოქმედებები მოკლევადიანი იყო, კონფლიქტის გრძელვადიანი შედეგები ქვეყნის უსაფრთხოების არქიტექტურასა და საერთაშორისო პოზიციონირებაზე სერიოზულად აისახა.

ომის ერთ-ერთი უმთავრესი შედეგი ტერიტორიული მთლიანობის დამძიმებული მდგომარეობაა. რუსეთის ფედერაციის მიერ აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის (სამხრეთ ოსეთის) დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ აღიარებამ არა მხოლოდ გააღრმავა არსებული კონფლიქტი, არამედ ხელი შეუშალა საერთაშორისო სამართლებრივ მექანიზმებზე დაფუძნებულ მოგვარების შესაძლებლობას. ამ ტერიტორიებზე დღემდე განთავსებულია რუსული სამხედრო ბაზები, რაც საფრთხეს უქმნის საქართველოს სუვერენიტეტს და არღვევს რეგიონში ძალთა ბალანსს.

უსაფრთხოების კუთხით, საქართველოს სტრატეგიული მდგომარეობა კიდევ უფრო გაართულდა. საოკუპაციო ხაზების მუდმივი ცვლილება - ე.წ. ბორდერიზაცია - ქმნის დამაბულ გარემოს ადგილობრივ მოსახლეობაში და არღვევს მოქალაქეთა თავისუფალ გადაადგილებას. ამასთანავე, აღნიშნული პროცესი ხშირად მიმდინარეობს საერთაშორისო საზოგადოების რეაგირების გარეშე, რაც რუსეთს მეტ მანევრის საშუალებას აძლევს.

საქართველოს თავდაცვით პოლიტიკაში ომმა საფუძვლიანი ცვლილებები გამოიწვია. ქვეყანამ გააძლიერა დასავლეთთან სამხედრო თანამშრომლობა, განსაკუთრებით ნატოსთან, თუმცა სრულფასოვანი ინტეგრაციის პროცესი კვლავ გამოწვევებით არის სავსე. ომის შემდეგ, გაიზარდა წვრთნების რაოდენობა, გაუმჯობესდა საკომუნიკაციო სისტემა და გადაიხედა სტრატეგიული გეგმები, თუმცა ქვეყნის სამხედრო პოტენციალი კვლავ შეზღუდულია რუსეთისთან შედარებით.

საერთაშორისო ასპარეზზე საქართველო კიდევ უფრო აქტიურად ცდილობს პარტნიორებთან კავშირების გაღრმავებას. ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულება, სავიზო რეჟიმის ლიბერალიზაცია და ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესი მიაწვდის იმ გეზზე, რომელსაც საქართველო ირჩევს. თუმცა, ამავდროულად, ქვეყნის წინაშე რჩება მუდმივი საფრთხე — მეზობელ სახელმწიფოსთან უთანხმოების გადაზრდის ომის რისკში, რაც საქართველოს უსაფრთხოების გარემოს კვლავ არაპროგნოზირებადსა და სენსიტიურს ხდის.

ომმა ნათლად გამოავლინა, რომ უსაფრთხოება მხოლოდ სამხედრო შესაძლებლობებით არ განისაზღვრება. საჭიროა მტკიცე ინსტიტუტები, დემოკრატიული მმართველობა და საერთაშორისო მხარდაჭერის მდგრადი სისტემა. საქართველოსთვის ამ გამოწვევებთან გამკლავება მხოლოდ გრძელვადიანი სტრატეგიული ხედვითა და ერთიანი ეროვნული კონსენსუსით იქნება შესაძლებელი.

დასკვნა

კავკასიის რეგიონში არსებული კონფლიქტები რთული ისტორიული, ეთნიკური და გეოპოლიტიკური კომპონენტების შედეგია, რომელშიც რუსეთის ფედერაციის ჩართულობას უდიდესი ზეგავლენა აქვს ქვეყნების თუ ავტონომიური რესპუბლიკების მიმართ. კონფლიქტების ანალიზი ცხადყოფს, რომ რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია რუსეთის როლზე, ისტორიულ მემკვიდრეობასა და ადგილობრივი აქტორების ინტერესთა დაპირისპირებაზე ტერიტორიული სარგებლის მისაღებად.

ჩრდილოეთ კავკასიაში მომხდარი კონფლიქტები რუსეთის ცენტრალიზებული მმართველობის გაძლიერებისა და სეპარატისტული მოძრაობების დათრგუნვის მცდელობების მაგალითია. ამ პროცესებმა გააძლიერა რეგიონში უსაფრთხოების მდგომარეობა და გააღრმავა უნდობლობა მოსკოვის პოლიტიკის მიმართ, რამაც ზეგავლენა მოახდინა მთელ კავკასიაზე. თუმცა უნდა აღინიშნოს პარალელურად რუსეთის ეკონომიკაზე დამოკიდებულება, რის გამოც აღნიშნული სეპარატიზმის ჩაცხრობა შედარებით მარტივი ხდება ხოლმე რუსეთისთვის. მითუმეტეს, ავტონომიურ რესპუბლიკებში მთავარ ენად რუსული არის გამოცხადებული, შეიძლება კულტურული ან რელიგიური თვალსაზრისით განსხვავებულები არიან, მაინც მოსახლეობის უმეტესობა მხარს რუსეთის მფარველობის ქვეშ დარჩენას ამჯობინებს.

რუსეთი კავკასიის რეგიონში იყენებს როგორც სამხედრო, ისე ეკონომიკურ და დიპლომატიურ ბერკეტებს რეგიონზე გავლენის შენარჩუნებისთვის. მისი ჩართულობა არა მხოლოდ კონფლიქტების ესკალაციას უწყობს ხელს, არამედ ხშირად ართულებს საერთაშორისო ძალისხმევას სტაბილურობის აღდგენის მიმართულებით.

საქართველო მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ევროპისა და აზიის გზაჯვარედინზე, რაც ქვეყნისთვის ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობებს ქმნის. თუმცა, რეგიონული კონკურენციისა და უსაფრთხოების მერყევი გარემოს პირობებში, მის სატრანზიტო პოზიციას მუდმივი გამოწვევები ემუქრება, მითუმეტეს, როდესაც ტერიტორიის 20%

ოკუპირებულია და რუსეთის მხრიდან იგრძნობა გარკვეული საფრთხეები, განსაკუთრებით ქვეყნის განვითარების ნაწილში.

რეგიონში არსებული პოლიტიკური ფონი საქართველოს უსაფრთხოების სტრატეგიას გადაწყვეტად განსაზღვრავს, დამატებით ზუსტად აღნიშნული ფონიც განაპირობებს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას. კონფლიქტური მეზობლობა, გაურკვეველი მარშრუტები და რუსული ინტერესები ქვეყნის უსაფრთხოებას მრავალმხრივ საფრთხეს უქმნის. იმისათვის, რომ საქართველო ძლიერად იდგას, თუნდაც რუსეთის აგრესიის წინააღმდეგ, მას აუცილებლად სჭირდება ძლიერი მეზობლური გარემო, რაც სამწუხაროდ დღევანდელ რეალობაში სომხეთ-აზერბაიჯანის კომუნიკაციებით არ იკვეთება.

სამწუხაროდ, აფხაზეთში განვითარებულმა მოვლენებმა წარმოაჩინა, რამდენად მყიფე შეიძლება იყოს ეთნიკურ ჯგუფებს შორის თანაცხოვრება ცენტრალური მმართველობის დასუსტების ფონზე. ისტორიული ფონის გაანალიზება ეხმარება უკეთ გავიგოთ კონფლიქტის ბუნება და მისი დამლუპველი შედეგები საქართველოსთვის.

2008 წლის ომის შემდეგ საქართველოს წინაშე კიდევ უფრო გამწვავდა უსაფრთხოების პრობლემები, როდესაც რუსეთი დაგვესხა თავს. რუსეთის მიერ ოკუპირებული ტერიტორიები, მათ შორის აფხაზეთი და სამაჩაბლო, სამხედრო ძალების კონცენტრაცია და მავთულხლართებით გამყოფი ხაზები ქვეყნის განვითარების პროცესს აფერხებს და ეროვნული ინტერესების დაცვის ახალ მექანიზმებს საჭიროებს, რომელიც ერთის მხრივ მიმართულია ქვეყნის გადარჩენისათვის.

კავკასიის რეგიონში განვითარებული კონფლიქტები – იქნება ეს სამხრეთ კავკასიაში არსებული ეთნიკურ-სამხედრო დაპირისპირებები (ყარაბაღის კრიზისი), თუ ჩრდილოეთ კავკასიაში არსებული უსაფრთხოების გამოწვევები (ჩეჩნეთის ომები, ტერორისტული კერები და სხვ) – ერთიან სურათს ქმნის, რომელიც ხაზგასმით მიუთითებს რუსეთის გეოპოლიტიკურ ინტერესებსა და მეზობელ ქვეყნებზე მისი გავლენის შენარჩუნების მუდმივ მცდელობაზე.

სამხრეთ კავკასიაში ყარაბაღის კონფლიქტმა შეცვალა სატრანსპორტო და ენერგეტიკული დერეფნების რუკა, რაც საქართველოზე პირდაპირ აისახა, განსაკუთრებით, როდესაც იყო საუბარი ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის სამომავლო პროექტის გეგმებზე. ჩრდილოეთ კავკასიაში კი, რუსეთის მიერ ჩადენილი რეპრესიული პოლიტიკა ჩეჩნეთში და დაღესტანში აჩენს სისტემურ უთანასწორობას, რომელიც დღემდე რჩება რეგიონის მყიფე წონასწორობის საფუძვლად.

საქართველო, როგორც კავკასიის რეგიონული სატრანზიტო ხიდი, ერთდროულად სარგებლობს გეოგრაფიული მდებარეობის სტრატეგიული უპირატესობით და ამავე დროულად, განიცდის მისი ფონით განპირობებულ საფრთხეებს. რუსეთ-საქართველოს ომის გამოცდილება, აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში არსებული სტატუს-ქვო და ენერგეტიკულ პროექტებზე მომავალი ზემოქმედება ნათლად აჩვენებს, რომ საქართველოს წინაშე მდგარი გამოწვევები მრავალფაქტორიანია და მოითხოვს მჭიდრო საერთაშორისო თანამშრომლობასა და შიდა გამჭვირავ პოლიტიკას, რომელიც მიმართული იქნება ქვეყნის პროდასავლური კურსის შენარჩუნებასა და განვითარებაზე. შესაბამისად ნაშრომის გაანალიზებისას შემუშავებულ იქნა რამდენიმე რეკომენდაციები, რომელიც საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესია.

შემუშავებული რეკომენდაციები:

- საერთაშორისო სტრატეგიული პარტნიორობის გაძლიერება და დაახლოება – საქართველომ უნდა განაგრძოს თანამშრომლობა დასავლურ ინსტიტუტებთან

(ევროკავშირი), რათა გაზარდოს მისი უსაფრთხოების გარანტიები და ხელი შეუწყოს საერთაშორისო მხარდაჭერის შენარჩუნებას რუსული აგრესიის პირობებში. ჩვენი ქვეყნის რესურსიდან გამომდინარე მნიშვნელოვანია გვეგულებოდეს საერთაშორისო პოლიტიკაში დასაყრდენი ძალა, თუნდაც ეკონომიკური მხარდაჭერის მხრივ;

- მრავალმხრივი დიპლომატიის გაძლიერება რეგიონში, ვფიქრობ უკეთ უნდა დავუახლოვდეთ აზერბაიჯანსა და სომხეთს – სამხრეთ კავკასიაში ახალი სატრანსპორტო კორიდორების განვითარების პროცესში აქტიურად უნდა იყოს ჩართული თბილისი, რათა არ დარჩეს გარიყულად აზერბაიჯანი-სომხეთი-თურქეთის შესაძლო თანამშრომლობის ფონზე, რომელიც ყარაბაღის კონფლიქტის ამჟამინდელი დეესკალაციის პოლიტიკიდან მომდინარეობს;
- საინფორმაციო და უსაფრთხოების პოლიტიკის გაძლიერება ჩრდილოეთ კავკასიის პროცესებზე დაკვირვების მხრივ – საქართველოსთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია რეგიონში მიმდინარე უსაფრთხოების ტენდენციების ანალიზი და მზადყოფნის გაძლიერება კრიზისების შემთხვევისთვის, რადგან სწორედ რუსეთი აღნიშნულ ჩრდილოეთ ნაწილს იყენებს ხოლმე საქართველოზე თავდასასხმელად;
- შიდა პოლიტიკური კონსოლიდაცია და კონფლიქტური რეგიონების მიმართ გრძელვადიანი სტრატეგია – საჭიროა აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონთან მიმართებით ქმედითი და სტაბილური პოლიტიკის გატარება, რომელიც გაითვალისწინებს არა მხოლოდ დეოკუპაციის სტრატეგიას, არამედ ლოკალურ საზოგადოებასთან რეალური კავშირის შენარჩუნებაზეც. შეიძლება აღნიშნულ საკითხზე რუსეთის მხრიდან გარკვეული ჩართულობა არის საჭირო, თუმცა როდესაც საუბარია ჩვენი ქვეყნის გამთლიანებაზე იქ აუცილებელია ყველანაირი სწორი პოლიტიკის გატარება;
- ენერგეტიკული და სატრანსპორტო დამოუკიდებლობის გაძლიერება – საქართველო უნდა მოახდინოს საკუთარი ინფრასტრუქტურული რესურსების დივერსიფიკაცია, გააძლიეროს შავი ზღვის პორტები და ხელი შეუწყოს ახალ პროექტებს, რათა შეამციროს რეგიონული მერყეობის ზეგავლენა.

ბიბლიოგრაფია

1. აფხაზეთის ომი: მოკლე წინასტორია: აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა;
2. რეხვიაშვილი, ჯიმშერ, „ომი აფხაზეთისთვის“ - როგორ დაიწყო, თბილისი, რადიო თავისუფლება, 2022.
<https://www.radiotavisupleba.ge/a/31982471.html> [უკანასკნელად გადამოწმდა 19.10.2025];
3. კობახიძე, ბექა, ყარაბაღის კონფლიქტი: წარსული, აწმყო, მომავალი, პუბლიკა, 2020.
<https://publika.ge/article/yarabaghis-konflikti-warsuli-awmyo-momavali/> [უკანასკნელად გადამოწმდა 20.10.2025];
4. არტი, რობერტ, ჯერვისი, რობერტ, საერთაშორისო პოლიტიკა - მუდმივი ცნებები და თანამედროვე საკითხები, თბილისი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2011;
5. Center for Preventive. Tensions Between Armenia and Azerbaijan. 2025. <https://bit.ly/45Goo24> [უკანასკნელად გადამოწმდა 20.10.2025];
6. Dickinson, Peter, The 2008 Russo-Georgian War: Putin's green light, Atlancit Council, 2021.
<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/> [უკანასკნელად გადამოწმდა 20.10.2025];
7. Garcia, Jocelyn, Ghosts of the Past: Russian Strategic Failures in the First Chechen War, Small Wars Journal, 2022. <https://smallwarsjournal.com/2022/08/30/ghosts-past-russian-strategic-failures-first-chechen-war/> [უკანასკნელად გადამოწმდა 20.10.2025];
8. Elibekyan, Gita, Hovsepyan, Marlena, Regional transportation routes: How Georgia's transit role is changing in light of new realities. JAM NEWS. 2024. <https://jam-news.net/regional-transportation-routes-how-georgias-transit-role-is-changing-in-light-of-new-realities/> [უკანასკნელად გადამოწმდა 20.10.2025];
9. Melvin, Neil, Retying the Caucasian Knot Russia's Evolving Approach to the. Royal United Services Institute for Defence and Security Studies. 2024. <https://tinyurl.com/4mmykmse> [უკანასკნელად გადამოწმდა 23.10.2025];
10. United Nations, Georgia - UNOMIG - Background. United Nations, 2009.
<https://tinyurl.com/2ahnsy7w> [უკანასკნელად გადამოწმდა 23.10.2025];
11. Naumkin, Vitaly V., Russian Policy in the South Caucasus, Columbia University, 2020.
<https://tinyurl.com/2s39ysrn> [უკანასკნელად გადამოწმდა 23.10.2025];
12. Noguee, Joseph L., Second Chechen War Erupts. EBSCO. 2025. <https://tinyurl.com/2uc3cj4j> [უკანასკნელად გადამოწმდა 23.10.2025];
13. The Battle Of Grozny And The First Chechen War, RadioFree Europe Radio Liberty, 2020.
<https://tinyurl.com/f97mrcum> [უკანასკნელად გადამოწმდა 23.10.2025];
14. Wendt, Alexander, Social Theory of International Politics. Cambridge University Press. 1999.